

ABDULLA QAHHOR HIKOYALARI TAHLILI

Abdunazarova Sevara Oybek qizi

TerDu O‘zbek filologiyasi 3-bosqich talabasi

abdunazarovasevara17@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Abdulla Qahhorning o‘zbek hikoyachiligi rivojiga qo‘shgan hissasi hamda o‘zbek adabiyotiga hikoya janrining shakllanishi va rivojlanishdagi o‘rni, hikoya qahramonlarining taqdiri tahlili masalalari haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: Hikoya, Abdulla Qahhor, qahramon,

Annatation: This article talks about the story of Abdulla Qahhor, who contributed to the development of Uzbek storytelling, the role of the narrative genre in Uzbek literature, and the analysis of the fate of the heroes of the story.

Keyword: Story, Abdullah Qahhor, hero

Har bir insonni yetuk shaxs sifatida shakllanishda yuksak ma’naviyat sohibi bo‘lishida insonni ezgu maqsadlar tomon eltadigan, ongi va shuurini munavvar etadigan adabiy asarlar zarurdir. Buyuk adibimiz Cho‘lpon tabiri bilan aytganda “Adabiyot chin ma’nosi ila o‘lgan, so‘ngan, ...o‘chgan, majruh, yarador ko‘ngilga ruh bermak uchun faqat vujudimizga emas, qonlarimizga qadar singishgan qora balchiqlarni tozalaydurgan, o‘tkir yurak kirlarini yuvadurgan toza ma’rifat suvi, ...chang va tuproqlar to‘lgan ko‘zlarimizni artib, tozalaydurgan buloq suvi bo‘lganlikdan bizga g‘oyat kerakdur”.

O‘z asarlari bilan adabiyot ixlosmandlarining yuragidan chuqur o‘rin egallangan adiblardan biri Abdulla Qahhor hisoblanadi. Oz so‘zda ko‘p ma’no ifodalash qobiliyatiga ega bo‘lgan buyuk ijodkorning asarlarini o‘qimagan,

kitobxonlar kam bo'lsa kerak. Oddiy temirchi oilasida tug'ilib voyaga yetgan Abdulla Qahhor hikoyalarining qahramonlari ham oddiy, soddadil insonlar hisoblanadi. O'zbek nasriy adabiyotini, xususan hikoyachiligini yuksaltirgan, badiiy ijodda o'z ovozigina, o'z ijod uslubiga ega yozuvchining hikoya qilsa va romanlari ne-ne buyuk qalam ahliga mahorat maktabi vazifasini o'tagan. Adib hikoyalarini shartli ravishda uch yo'nalishga ajratish mumkin: tarixiy hikoyalar, hajviy hikoyalar, zamonaviy hikoyalar. Abdulla Qahhor «Xotinlar», «Asror bobo», «Ming bir jon», «Mahalla» hikoyalarida zamondoshlarining ma'naviy dunyosini, insoniy xislatlarini, axloqiy pokligini, ruhiy go'zalligini ko'rsatishga alohida e'tibor bergan. U hikoyalarida xalq maqollari va matallaridan o'rinli foydalangan. A.Qahhor hikoyalarini mutolaa qilar ekanman ko'z ongimda milliyligimizga xos bo'lgan urf - odat, an'analarimiz, samimiy tanti insonlar gavdalanadi. A.Qahhor hikoyalari so'z qudrati ila mehnatkash o'zbek xalqining su'rati, siyratini chizib beradi.

“Otning o'limi, itning bayrami” degan epegraf bilan boshlanuvchi “O'g'ri” hikoyasi adib asarlarining shu davr, tuzim nuqti nazaridan yozgan eng yaxshi hikoyalaridan biri desak mubolag'a bo'lmaydi. Yozuvchi bu hikoyasida o'zgalar baxtsizligini tirikchilik manbaiga aylantirib olgan zolim amaldorlar obrazini tasvirlaydi. «Dehqonning uyi kuysa kuysin, ho'kizi yo'qolmasin. Bir qop somon, o'n - o'n beshta xoda, bir arava qamish uy, ho'kiz topish uchun necha zamonlar qozonni suvga tashlab qo'yish kerak bo'ladi» - kabi misralar hikoyaning tasir doirasini kuchaytirgan. Nasriy asarlarda maqol, matallardan foydalanish asarning emotsional ekspessivligini oshiradi. «O'g'ri» hikoyasida «Begim deguncha belim sinadi», «Tekinga mushuk oftobga chiqmaydi», «Berganga bitta ham ko'p, olganga o'nta ham oz», «Quruq qoshiq og'iz yirtadi», «O'ynashmagil arbob bilan - seni urar har bob bilan» kabi maqollar qo'llangan.

A.Qahhorning hazin hikoyalaridan biri “Bemor” hikoyasi hisoblanadi. “Bemor» hikoyasida qattiq og'rib, vafot etgan ayol taqdiri va unga biror yordam berishda batamom ojiz, qo'li kalta Sotiboldining ahvoli, uyquga to'ymagan, hali aniq shakl olmagan jujuq tilda onaizoriga tuni bilan xudodan shifo tilab chiquvchi «begunoh

go‘dak» - qizcha holati bayon etilgan. Bu hikoyada o‘z ishini bilmaydigan “tabiblar” qattiq tanqid ostiga olingan. Yana bir jihatdan ayolning o‘limiga ilmsizlikni ham sabab sifatida ko‘rsatish mumkin. Bu hikoyaga «Osmon yiroq, yer qattiq» maqoli epigraf qilib olingan.

Abdulla Qahhorning “Dahshat” hikoyasi fojiaiy yakun topishi bilan boshqa hikoyalardan ajralib turadi. Kimlar uchundir Unsunning tun yarimida qabristonga borishi daxshat bo‘lsa, men uchun ko‘ngli to‘la orzu - havas bo‘lgan yoshgina qizning tiriklar qabristoni deb atalmish Dodxo xonadoniga sakkizinchi xotin bo‘lishining o‘zi bir dahshatdir. Ushbu hikoyada Unsinning «O‘g‘ri»dagi Qobil bobo, «Bemor»dagi Sotiboldidan farqi shuki, u o‘z safdoshlariga o‘xshab mute‘lik asirasi va jaholat qurboni bo‘lib yashashni istamaydi. Oddiy tegirmoncjini qizi bo‘lsa ham jasoratli ekanini ko‘rsatib qo‘ydi. Dodxodek salobatli odam qabriston desa tizzasini qaltiragan bir paytda ayol bo‘la turib tutqinlik musibatidan qutilish uchun qabristonga borishga rozi bo‘ladi. Asar yakunida Unsun qo‘rqchdan jon beradi. Ammo ozod bo‘ladi.

Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki, odamlar turmushidan olingan epizodlarda, lavhalarda ular hayotiga, qismatiga daxldor fojiaiy mohiyatni ko‘rish, teran his etish, personajlar xarakteri va qismatini ularning ruhiyati ifodasi orqali yorqin badiiy detallar vositasida gavdalantirish Qahhor hikoyanavislik san’atining eng muhim jihatlaridir. Biz Abdulla Qahhor hikoyalarining qahramonlari orqali turli taqdirlar guvohi bo‘llamiz. Adabiyot hayot maktabi. Zeroki har bir qahramon taqdiri biz yoshlarga ibrat bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdulla Qahhor “Tanlangan asarlar”. Toshkent – 2015.
2. Normatov U. Abdulla Qahhorni anglash mashaqqati. Toshkent – 1999.